

Kirjava maailma – lukiolaisten kirjallisuusesseitä

Tehtäviä ja käsittelyvihjeitä

A. Virittely ja kokoelmaan tutustuminen

1. Miksi kirjallisuutta luetaan? Miksi kirjallisuudesta kirjoitetaan?

Lue sitaatit. Kirjoita kohtaamisistasi kirjojen ja kirjojen henkilöiden kanssa. Keskustelkaa kirjakohtaamisista ryhmässä.

”Castorpin valaistuminen tuntuu sellaisenaan banaalilta, mutta kun on loikoillut hänen kanssaan alppiparantolan parvekkeella ja eläytynyt hänen seitsemänvuotiseksi venähtäneeseen matkaansa, rakkaudentunnustuksen voi kuulla kaikuvan Olympos-vuorelta saakka.”
Olli Sinivaara s. 93 *Kirjava maailma*

”Lukeminen on näyttämö, jolla kirjailija ja lukija yhdessä esittävät mielikuvitusnäytelmän. – Kirjailijan ohella myös lukija luo. Hyvä kirjailija on siitä tietoinen ja kutsuu lukijan yhteistyöhön.” s. 8

”Hyvä kirja antaa lukijan tuntea, että luemme omasta kokemuksestamme. Kun kirjallisuus on parhaimmillaan, meistä tuntuu, että äkkiä muistamme jotain tärkeitä, jonka olemme tienneet mutta unohtaneet.” s. 11
Olof Lagercrantz, *Lukemisen ja kirjoittamisen taidosta*. WSOY 1986

”Mestariteokset eivät ole yksityisiä tai yksinäisiä synnytyksiä. Ne ovat pitkän yhteisen pohdinnan tuloksia. Yksittäisen äänen taustalla on yhteisön kokemus.”
Virginia Woolf (Ajatuksia uudelle vuosituhanneelle. Koonnut Hannu Tarmio. SSKK 1999)

”Luulen kirjoittaneeni romaaneja selvittääkseni itselleni mitä jostakin asiasta ajattelin, ja runoja selvittääkseni itselleni mitä tunsin.”
May Sarton (Ajatuksia uudelle vuosituhanneelle. Koonnut Hannu Tarmio. SSKK 1999)

2. Pikku-Finlandia-kilpailuessa aineistoina käytetyimmät romaanit

Tutki Pikku-Finlandian loppukilpailuun päässeiden esseiden käsittelemien romaanien listaa. Mitä ajatuksia lista sinussa herättää? Onko jokin teos sinulle tuttu? Etsi kirjoista ja niiden merkityksestä tietoa verkosta. Pohdi, miksi juuri näitä teoksia on käytetty useissa esseissä.

Milan Kundera, Olemisen sietämätön keveys 25
Mika Waltari, Sinuhe 24
Albert Camus, Sivullinen 23
Aleksis Kivi, Seitsemän veljestä 17
Väinö Linna, Täällä Pohjantähden alla 16
Fjodor Dostojevski, Rikos ja rangaistus 15
Hermann Hesse, Arosusi 15
Jean-Paul Sartre, Inho 13
Väinö Linna, Tuntematon sotilas 12
James Joyce, Odysseus 9

3. Esseistillä on elämä! Ota selvää, missä tehtävissä toimivat tai ovat toimineet seuraavat Pikku-Finlandia-esseiden kirjoittajat:

- Tommy Lindgren
- Tomi Lounio
- Hanna Säntti
- Antti Hynönen (nyk. Kasper)
- Olli Sinivaara
- Juha-Heikki Tihinen

B. Tehtäviä esseiden tarkasteluun

4. Esseiden esittelyt

Valitse yksin tai parin kanssa yksi kokoelman essee, jonka esittelet tai esittelette muulle ryhmälle: Mitä romaania, romaaneja tai muuta kirjallisuutta essee käsittelee? Miten teksti etenee? Mitä ajatuksia essee herättää?

5. Esseemäisyys: referointia, erittelyä, tukintaa, omaa pohdintaa, arvottamista

Erittele referoinnin, erittelyn, tulkinnan ja oman pohdinnan sekä arvottamisen suhdetta Waltarin ja Pamukin romaaneja vertailevassa esseessä (tai esseen luonnoksessa). Miten luonnosmaista esseetä voisi laajentaa? Mitä ohjausta kirjoittaja tarvitsee? Vertaa tekstiä Tiiran esseeseen.

6. Esseen näkökulman tai teeman rajaaminen

Kokeile, miten samasta teoksesta voi kirjoittaa eri tavoin. Ota esimerkiksi jokin sinulle tuttu teos, jota kokoelmassa on käytetty, ja listaa eri lähestymistapoja. Miten välttää luettelomaisuus? Miten löytyy esseen punainen lanka?

7. Esseen rakenne

- Etsi esseen teema, keskeinen väite tai määrittele näkökulma. Tutki, miten essee rakentuu sen ympärille. Piirrä havainnollistava kuva.
- Vertaile kahden esseen rakennetta: aloituksia, käsittelyjärjestystä ja lopetuksia.
- Merkitse tai poimi kahta romaania vertailevaan esseeseen kohdat, joista **vertailu** käy ilmi. Arvioi vertailun onnistuneisuutta? Onko jompikumpi teos enemmän esillä? Miksi? Aineistona voi käyttää myös katkelmaa Noora Hiekkavuon esseestä (esim. tehtävien jälkeen).
- Erittele esim. Sofia Tiiran esseen rakennetta: Löytyykö teemavirke ja sitä tukeva esseen runko? Mikä on Tiiran esseen näkökulma? Miten se näkyy tekstissä? Mitä kontekstietoa Tiira käyttää?
- Vertaa Waltari-Pamuk-esseen ja Tiiran esseen aloituksia (+ kokoelman esseitä). Mitä erilaisia aloitustapoja on käytetty?
- Muokkaa esseen teemalauseeksi:
 - a) Pentti Haanpään romaani ”Taivalvaaran näyttelijä” (1938) kertoo rooleja vaihtelevasta miehestä.
 - b) Väinö Linnan romaanissa Tuntematon sotilas kuvataan jatkosotaa.

8. Esseen moniäänisyys

- Merkitse kirjallisuusesseen kohdat, joissa
 - a) romaania esitellään (**E**)

- b) romaania referoidaan suoraan tai epäsuorasti (**R**)
- c) romaania kommentoidaan tai tulkitaan (**K/T**)
- d) kirjoittaja esittää oman mielipiteen, esimerkin (**O**).
- Miten kirjoittajan oma ääni kuuluu tekstissä? Esimerkkisessä s. 53, 87, 117
- Miten esseessä käytetään lähteitä? Erittele esim. sivuilta 15 ja 103 alkavia esseitä.
- Valitse kokoelmasta kaksi esseitä, joissa kirjoittaja on käyttänyt lähdemateriaalia. Miten lähteiden käyttö näkyy tekstissä? Merkitse kohdat, joissa kirjoittaja käyttää lähteitä. Esim. Dickens-essse s. 15-.
- Millaiseen lähteidenkäyttöön ohjataan ja miten? Mitä keinoja on estää kopiointia? Selviävätkö opiskelijat kurssitehtävistä lukemalla Wikipediasta romaanien tiivistelmät?

Esseen kieli

Erittele kielikuvien käyttöä valitsemassasi esseessä (esim. s. 68, 71): ”Tarina luovii eteenpäin kuin joki uomassaan.- - Diplomi-insinööri antaa lukijoilleen ainoastaan kaavat. - - Ahkera laskija - - palkitaan.” s. 68, 71

C. Kirjallisuusesseen kirjoittaminen

Teokseen tutustuminen

2. Teeman muotoilu
3. Rakenteen suunnittelu
4. Kirjoittaminen ja tekstin muokkaaminen

Teeman muotoilu

Teoksen erittely (henkilöt, juoni, aihe, teema, motiivit, miljö, kerronta, kieli, tyyli) perustana
-> Teemalause (pääväite, the thesis statement) = väite + mielipide

- ei vain erittelevä havainto tai kysymys
- käytetään käsitteitä / avataan teoksen tematiikkaa
- esseen pääajatus, oma näkemys, mielipide
- aloituksen lopussa (ja laajennettuna esseen lopussa)
- toiminnallinen verbi, ei sivulause
- määrää esseen rakenteen

Havainto: Aleksis Kiven romaani Seitsemän veljestä sisältää runsaasti näytelmälle tyypillistä dialogia.

-> Esseen teemalause: Aleksis Kiven romaanin Seitsemän veljestä runsas dialogin käyttö antaa jokaiselle veljekselle oman äänen kertojan äänen rinnalla.

Useimmiten teemalause kuitenkin muotoutuu teoksen käsittelemistä aiheista ja teemoista – ja niiden yhteydestä todellisuuteen.

Margaret Atwoodin teos Orjattaresi herättää lukijansa kylmän vesisuihkun lailla tarkkailemaan maailmaa, jonka lähes kaikilla asukkailla on nähtävissä olevat kahleet kannettavanaan. s. 29

Viittaukset romaaniin (esim. 1. kurssi)

1. Romaanin esittely eli perustiedot (kirjailija, tekstilaji, romaanin nimi, julkaisuvuosi) tekstin alussa: Åsa Anderberg Strollon romaanin Minna (2007) kertoo lukiota aloittavasta tytöstä.
2. Romaanin epäsuora referointi (preesens): Romaanin päähenkilö Minna joutuu - -. Kirjan tapahtumapaikat ovat - -.
3. Romaanin suora referointi.
 - a. Johtolause ja suora lainaus (sitaatti). Minna huomaa Emman olevan entisellään: "Kaikki ovat jo hulluna Emma Larssoniin. Yhdessä hujauksessa muista on tullut riippuvaisia planeettoja, jotka kiertävät sopuisasti pikkuneiti Perfectiä, tuota samperin aurinkoa, maailmankaikkeuden keskusta – Emma Larssonia."
 - b. Suora lainaus (sitaatti) ja johtolause. "Emma Larsson aikoo ilmeisesti tehdä sosiaalisen megakarrierin taas", Minna ajattelee katkerasti.
 - c. Suora lainaus (sitaatti) osana omaa lausetta. Minna ei kuulu joukkoon, ja "hänen pimeässä galaksinnurkassaan syttyy jotakin ihan muuta".

Kirjallisuusesseen laatiminen (ÄI5)

Kirjallisuusessee

- yhtä tai useampaa teosta pohtiva ja tulkitseva teksti
- yhdistelee omaa lukukokemusta, kirjan erittelyä, tulkintaa ja pohdintaa
- ei ole arvostelu tai kirjaesittely tai luettelomainen analyysi kirjan eri piirteistä tai pelkkä lukukokemuksen kuvaus
- ottaa huomioon teoksen kontekstin (ilmestymisajankohdan ja tyyliuunnan)
- rakentuu jonkin valitun näkökulman, teeman varaan
- havainnot ja tulkinnat perustellaan pohjatekstin avulla
- on persoonallista tekstiä, silti neutraalia asiatyöliä

Etene näin

1. **Teokseen tutustuminen ja muistiinpanojen tekeminen** Lue teos tai teokset huolellisesti, mahdollisesti useita kertoja. Tee muistiinpanoja henkilöistä, miljööstä (ajasta ja paikasta), juonesta, kerronnasta, kielestä ja tyylistä, aiheista, motiiveista (toistuvista yksityiskohdista tai tapahtumista) ja teemoista (teoksen perusajatuksista). Hanki lisätietoja ilmestymisajankohdasta, tyyliuunnasta ja kirjailijasta – ja pohdi, miten voit hyödyntää tietoja teoksen tulkinnassa.

Muistiinpanoja voi tehdä esimerkiksi taulukkomuotoon (etenkin jos vertaillaan kahta taosta):

Erittelyn / vertailun kohde, esim.	Teos 1	Teos 2
Teema – aihe, motiivit, henkilöt, miljöö, juoni, kerronta		
Kieli ja tyyli – kieli, sananvalinta, virkerakenne, sävy		
Konteksti – tyyli- ja aikakausi, kirjailija		

2. **Teeman muotoilu** Pohdi lukukokemuksesi, muistiinpanojesi ja erittelysi pohjalta, mikä erittelyn näkökulma tai lähestymistapa nousee teoksen tulkinnan kannalta keskeiseksi. Muokkaa siitä esseesi näkökulma, teema, jonka ympärille esseesi rakentuu. Näkökulma voi nousta kirjan aiheen ja teeman pohdinnasta tai jostakin rakennepiirteestä.

Aleksis Kiven romaanin Seitsemän veljestä runsas dialogin käyttö antaa jokaiselle veljekselle oman äänen kertojan äänen rinnalle.

- 3. Esseen rakenteen suunnittelu** Suunnittele esseesi sisältö esimerkiksi ajatuskartan avulla. Keskiöön sijoittuu esseen näkökulma, teemalause, jota perustellaan ja havainnollistetaan eri näkökulmista (kappalejako). Poimi ajatuskarttaan yksityiskohtia ja esimerkkejä teoksesta, joilla väitteesi havainnollistuvat. Suunnittele kappalejako: aloitus, lopetus ja käsittelyjärjestys.
- 4. Esseen kirjoittaminen ja tekstin muokkaaminen** Kirjoita noin 400–500 sanan pituinen essee. Tarvittaessa kirjoita useita versioita tai ainakin palaa muokkaamaan esseitä, jos kirjoitat koneella. Nosta esseen näkökulma esille otsikkoon. Esseen aloituksessa annetaan perustiedot teoksesta: kirjailija, teos, ilmestymisvuosi. Teoksen sisältöä on selostettava niin paljon, että sitä tuntematonkin lukija saa riittävän käsityksen sisällöstä. Käytä preesensia selostaessasi kirjan tapahtumia ja henkilöitä. *Aleksis Kiven romaani Seitsemän veljestä (1870) kertoo nuorten miesten vaikeuksista sopeutua omaan yhteisöönsä.*

Esimerkkejä

Ihmisyttä etsimässä

(katkelma esseestä; Noora Hiekkavuo, Pikku-Finlandia-esseekilpailun voittaja 2011)

Kykeneekö ihminen murhaamaan toisen ihmisen ilman katumusta ja omantunnontuskia? Haluaisin vastata kieltävästi ja uskoa, että loppujen lopuksi jokainen ihminen on pohjimmiltaan hyvä ja katuisi tekoaan. Näin ollen kuolemanrangaistusta voitaisiin pitää täysin naurettavana tuomiona; kuolemahan olisi suorastaan armahdus omantunnontuskissa kärsivälle murhaajalle! Tämä ajattelutapa on kuitenkin taas kärjistetty ja mustavalkoinen, sillä eikö elämä, vaikka kuinka hirveä, ole aina parempi kuin kuolema? Myös tätä Dostojevski käsittelee teoksessaan, pohdinnat on tietenkin sijoitettu Raskolnikovin päähän. Tämä halveksii sisartaan ja rakastajatartaan, sillä nämä ovat valmiita vaikka millaisiin uhrauksiin saadakseen edes jonkinlaisen elämän itselleen ja läheisilleen. Toisaalla on esimerkkinä puutteessa elävä nainen, joka kynsin hampain pitää kiinni ylpeydestään; jokseenkin sääliittävä tapaus. Molemmat heistä kuitenkin edustavat elämää, toisin kuin itsemurhaan ajautuva herra Svidrigailov, johon Raskolnikov kauhistuen huomaa samaistuvansa. Itsetuhoisiin ajatuksiin päätyy myös Oksasen Aliide, mutta hänen kohdallaan kyse ei mielestäni ole katumuksesta, ei ainakaan yksinään. Hansin murhan hän kokee paremminkin oikeutettuna hyvityksenä siitä, että mies ei lopultakaan koskaan ollut hänen omansa; ainoa keino saada mies oli tappaa tämä. Kaksi muuta murhaa toimivat niin ikään hyvityksenä sille ainoalle asialle jota Aliide kenties katuu, sisaren pettämiselle. Murhien avulla hän haluaa pelastaa Zaran, osan sisartaan, sillä veri on sittenkin vettä sakeampaa. Omantuntonsa näin sovitettuaan Aliide ei enää näe syytä elää, ja kuolemassa hän viimeinkin ajattelee pääsevänsä Hansin vierelle.

Mitä ihmisen hyvyyteen tulee, siinä olen varmasti liian sinisilmäinen. Raskolnikovistahan saan oikean malliesimerkin, hän ei tunnu katuvan murhia lainkaan: ”Kuinka minä vihaankaan ämmää! Luulenpa, että surmais in hänet toisen kerran jos hän heräisi eloon! Lizaveta raukka!... Miksi hänen piti sinne joutua? Kummallista: miksi en ajattele häntä juuri ollenkaan, ikään kuin en olisi häntä surmannutkaan?...” Näiden ajatusten pohjalta Raskolnikovia voisi todella pitää paatuneena murhamiehenä ja epäillä, onko hänellä omaatuntoa laisinkaan. Kovin imarteleva ei ole myöskään Aliide Truusta piirtyvä kuva; hän lähetti sisarensa lapsineen kohti lähes varmaa kuolemaa, eli valheiden verkossa ja syyllistyi kolmeen murhaan ilman sen suurempia omantunnontuskia. Mutta onko kummankaan kohdalla kyse oikeastaan pahuudesta vai sittenkin

vain mielen järkkymisestä? Ainakin Aliide joutui elämään lähes koko elämänsä ristiriitaisessa, henkisesti repivässä tilanteessa ja pelon keskellä, joten on kai ainoastaan inhimillistä, että se myös vaikutti häneen. Ja jos hän siis sittenkin on vain täysin häiriintynyt, mielenvikainen, onko hän oikeasti vastuussa teoistaan?

Hulluksi julistaminen olisi kaikista helpoin tapa selittää kaikki ihmisten tekemät rikokset ja julmuudet. Mutta mihin sitten vedetään raja hulluuden ja ”normaaliuden” välillä, ja onko normaalia ihmistä olemassa?

Saiturit eri aikakausilla (katkelmia)

Ranskan klassismin ajalle sijoittuva Molieren Saituri (1668) sekä Realismin ajalle sijoittuva Charles Dickensin Jouluilta (1843) käsittelevät kummatkin saituuden vaikutusta perhesuhteisiin & siihen kuinka se pilaa saidan henkilön sosiaalisen ja moraalisen elämän. Kummassakin teoksessa on äärimmäinen saituuden ruumiillistuma, Molieren teoksessa mies, joka välittää vain rahasta, Harpagon, kun taas Dickensin Jouluillassa saiturina esiintyy kylmä sydäminen Ebenezer Scrooge.

Scrooge käyttäytyy Grinchmäisesti Jouluaattona ja kokee herätyksen 7 vuotta sitten kuolleen liikekumppaninsa Jacob Marleyn taholta.

Valere, köyhä palvelija, jonka todellinen sukupuu selviää lopussa, hänen rakastettunsa Elise oltiin naittamassa rikkaalle herralle Anselmelle Harpagonin toimesta.

Toisin kuin Molieren teoksessa joka on täynnä juonenkäänteitä, paljastuksia & muista monimutkaisuuksia on Dickensin teos hyvin yksinkertainen, juonessa & henkilöissä.

D. Pikku-Finlandia-kokoelman tekstejä eri kursseille (esim.)

1. kurssi: Antti Tuuri, Pohjanmaa (Säntti s. 67); Atwood, Orjattaresi (Pasanen s. 29)

2. kurssi: Amelie Nothomb ja Sofi Oksanen (Koikkalainen s. 139) (Tiira s. 59)

3. kurssi: Beckett, Huomenna hän tulee (Lindgren s. 23); Eino Leino, Elegia (Leppävuori s. 47)

4. kurssi: Atwood, Orjattaresi (Pasanen s. 29); Kohtalottomuus (Lounio s. 33); Zola, Nana (Ronkainen s. 171); Wilde, Dorian Grayn muotokuva (Kovanen s. 187)

5. kurssi: Dickens, Oliver Twist (Eräsaari s. 15); Camus, Sivullinen (Kylliäinen s. 103); Waltari ja Kafka (Lundström s. 157); Moravia, Vuosi 1934 (Sormunen s. 183) (Envall s. 53; Tiira s. 59; Sinivaara s. 87,)

6. kurssi: Sillanpää, Nuorena nukkunut (Suutarinen s. 117); Linna, Täällä Pohjantähden alla (Kähära s. 131) (Lähtenmäki s. 39; Sundqvist s. 177)

9. kurssi: Sinisalo, Sankarit (Lähtenmäki s. 39); Perec, Elämä, käyttöohje (Hynönen s. 79); (Ollila s. 125)

E. Kirjallisuusseeseen virittäviä katkelmia kaunokirjallisuudessa

Esim.

Paul Auster, Sunset Park (s. 213-215): Romaanin päähenkilön isä muistelee, miten poika oli kirjoittanut Kuin surmaisi satakielen -romaanista.

Karl Ove Knausgård, Taisteluni – toinen kirja (Miki s. 207-217): Dostojevskin lukemisesta (esim. s. 217 Dostojevskista on tullut teinikirjailija, nihilismin kysymyksestä teinikysymys.
Karl Ove Knausgård, Taisteluni – toinen kirja (Miki s. 307-313): Runojen lukemisen vaikeudesta

Esimerkkitexti vertailutehtäviin

Mika Waltarin Mikael Hakimia ja Orhan Pamukin Valkoista linnaa yhdistävät tekijät

Mika Waltarin Mikael Hakim ja Orhan Pamukin Valkoinen linna käsittelevät molemmat länsimaisen miehen joutumista turkkilaisten merimiesten vangiksi ja sitä kautta orjaksi. Kirjoissa korostuu länsimaisen kulttuurin ja itämaisen kulttuurin yhteentörmäys, niin tapojen kuin uskonnonkin osalta.

Siinä missä Mikael Hakimin teema on kavaluus ja kieroilu, Valkoisessa linnassa pohditaan minuutta. Hakim kritisoi vallanpitäjiä; Valkoinen linna kritisoi kenties kritisointia itseään.

Molemmissa kirjoissa on minäkertoja, ja kirjat ovat olevinaan päähenkilöiden elämäkertoja. Miehet ovat orjia: Mikael Hakim suurvisiiri Ibrahimin ja Valkoisen linnan nimetön päähenkilö luonnontieteilijä Hocan.

Waltarin kirja on tyyliltään Pamukin kirjaa suoraviivaisempi. Tarina etenee sujuvasti ja tapahtumat kietoutuvat yhteen; mitään ei tapahdu ilman syytä. Kirja on hyvin dialogipainotteinen. Pamukin tekstissä on enemmän symboliikkaa ja etenkin loppu on monitulkintainen. Hahmojen puhumia virkkeitä lainataan harvemmin suoraan, sen sijaan niiden keskeinen sisältö ilmoitetaan.

Valkoisen linnan lopussa leikitellään ajatuksella, että Hoca ja ”hän” olisivat vaihtaneet paikkaa, ja tehdään epäselväksi, kumpi heistä elämäkertaa kirjoittaa; Mikael Hakimin lopussa kertoja vaihtuu avoimesti. Molemmissa kirjoissa päähenkilö (Valkoisessa linnassa heistä toinen) joutuu pakenemaan hallitsijan vihaa Istanbulista; Hakimissa suurvisiirin kuolemaan johtaneen petosepäilyn vuoksi Ibrahimin lähimmät eivät olleet turvassa, ja Mikaelin vastoin sulttaanin tahtoa suurvisiirille järjestämät hautajaiset olivat viimeinen naula arkkuun. Valkoisessa linnassa päähenkilöiden kehittämä ase epäonnistuu ja sulttaani panee syyn ”hänen” niskoilleen, pakottaen hänet tai Hocan pakenemaan. (5. kurssi 2012)

Kirjava maailma

Sisällys

5 Lukijalle

7 Jarmo Papinniemi: Hiiviskelijä puutarhassa

Viivalla

15 Matti Eräsaari Oliver Twist: Antisankarin pölyinen irvistys vuosien takaa (1993)

23 Tommy Lindgren Absurdum est credete (1996)

29 Heidi Pasanen Siipien vanki (2002)

33 Tomi Lounio Kohtalona kohtalottomuus (2004)

39 Laura Lähteenmäki Auringonnousu eli ajatuksia Auroorasta (2005)

47 Anna Leppävuori Runo on mielen murhe. Eino Leinon Elegia taiteilijakutsumuksen kuvaajana (2008)

53 Ilmari Envall Tuhkasta rakennetut totuudet (2010)

59 Sofia Tiira Heijastuksia (2012)

Rajalla

67 Hanna Sääntti Pohjanmaa (1987)

73 Roope Lehtinen Kirjallisuusessee (1988)

79 Antti Hynönen (Kasper) Puuttuvan palasen etsijä. Georges Perec: kieli, muistot, identiteetti (1996)

87 Hans Castorp muinaisten jumalten keinussa. Thomas Mannin Taikavuori Apollon ja Dionysoksen taistelulenttänä (2000)

95 Jani Tanskanen Tavoitteeksi kirjattomuus (2009)

87 Olli Sinivaara

Iholla

103 Janne Kylliäinen Sivullisesta (1988)

111 Juha-Heikki Tihinen Minä ja maailmankirjallisuus Pentti Saarikosken hahmossa (1992)

117 Janne Suutarinen Niinkin paljon kuin Siljassa (1993)

125 Tiina Ollila Tulisia tunteita, temperamenttia ja teatteria (2001)

131 Tiia Kähärä Talvena, joka on sinun mustaa kesääsi valoisampi. Kuolemaantuomittu Akseli Koskela (2010)

139 Nea-Veera Koikkalainen Anorektinen yhteiskunta (2010)

Maalissa

151 Sanna Nyqvist Tuhka yksin tietää, mitä on palaa poroksi (1995)

157 Hanna-Saara Lundström (1998)

Illusioneita ja angstia – Waltari ja Kafka törmäyskurssilla elämän kanssa (1998)

165 Maija Paavolainen Hyönteisen, koneet ja todellisuuden luonne (2000)

171 Maija Ronkainen Venuksen vainoharhainen viattomuus (2002)

177 Janne Sundqvist Pentti Haanpään Noitaympyrä, Sami Parkkisen Teo ja Ihmisen paikka maailmassa (2001)

183 Milka Sormunen Sirpaleiden symmetria (2009)
187 Emmi Kovanen Kun kauneus elämän jättää (2012)

193 Kaikki Pikku-Finlandia-palkinnon voittajat
194 Kirjailijaindeksi

Liite: Kulttuurinen lukutaito auttaa ymmärtämään!

Selvitä, mihin aikakauteen katkelmien lihavoidut kohdat liittyvät ja miten.

1.

Neljä poikamiestä lähtee **odysseialle** ympäri Suomea korvat höröllä, mutta laulavatko **seireenit** kutsuaan? - - Ohjaaja Tonislav Hristov on yksi dokumenttielokuvansa Sinkkuelämän säännöt (Rules of Single Life, Suomi-Bulgaria 2011) lemmen muskettisotureista. (10.9.2012 HS) Akilleen kantapää Tiede-lehti 9/2012

2.

Elo tää juoksuhaudoissa on

Kirjailija kuvaa onnistuneesti avioliiton asemasotaa juoksu-tematiikan kautta - - Huttusen perheen kollektiivinen kujanjuoksu tuo toki mieleen Kari Hotakaisen Finlandia-palkinnon saaneet Virtaset. Juoksuhaudan voikin täten julistaa suomalaisen kirjallisuuden pari- ja perhesuhdekuvauksen avainsanaksi. Avioliitto - asemasota - ei siirrä rintamalinjoja. Poikkisuuntaan kyllä juostaan tonniviissatasiakin.

Mutta että toista kohti? Ei kuuna päivänä. Maaninkavaara on Nousiaiselta yksiselitteinen onnistuminen. Kalkkiviivoilla lukijaa odottaa ykköspalkinto: katseen kasteleva **kathartinen kokemus**.

Raisa Mattila, Helsingin Sanomat, 26.8.2009

Lähde: <http://www.hs.fi/kirjat/artikkeli/Elo+tää+juoksuhaudoissa+on/HS20090826S11KU01gx1>

3.

Nuoren Välden kärsimykset

Cooperin testissä Väldeä pistää ja suussa maistuu veri. Hän jättää juoksun kesken ja on mieluummin hintti ja kommari ja myy isoäitinsä ryssille kuin rytkyy luokkakavereidensa kannoilla missään "paskakisoissa". Väldestä tulee isona rock-tähti. Kauko Röyhkän avainromaanin päähenkilö on **nuori Werther** 1970-luvun Oulussa. Väldellä on personality crisis ja asenne suoraan New York Dollsin levyiltä. Hän ei kuitenkaan tarjoile naisille romantiikkaa "vaan kyynistä ja vittumaista maailmankuvaa, joka on totuus". Totuus on kuitenkin se, ettei Välde ole naisten suhteen kovin kokenut. Poikuus on lukiolaispojalle raskas taakka kannettavaksi, ja intohimojen kohdekin kulkee kokoomusnuoren käsipuolella.

Kuten Lotte Wertherille, Suosikissa Miss Farkku-Suomeksi valittu Pike edustaa Väldelle jotain tavoittamatonta ja idealisoitua. Piken farkuista Välde ei koskaan saa otetta. Sen sijaan Välde rimpuilee poikuudestaan eroon teiniprinsessan pikkusiskon kanssa.

Röyhkän teksti on hauskaa ja vaivatonta. Kertojan itseironinen ja leppoisa ote kuitenkin etäännyttää välillä liikaakin nuoruuden vimmasta, ja myrsky ja kiihko jäävät jotenkin kesyiksi. Ja vaikka takakannessa toisin väitetään, kertojan äänessä voi kuulla myös menneen idealisointia, nostalgiaa.

Kirja on rinnakkaisteos Röyhkän samannimiselle albumille (2001), joka toimii kirjan eräänlaisena ääniraitana. Kappaleet kuten Cooperin testi, Disko-Datsun tai Teiniunelma on upotettu tekstiin kuin Välden väsäämiksi. Teoksia kannattaakin kuunnella rinnan, sillä ne soivat tiukasti yhteen. Toni Lahtinen, 10.7.2006, Helsingin Sanomat

4.

Tokion pikku naisia

Japanilaistytöjen kulttikirja kertoo rujoista ja romanttisista sankareista

Kahden tarinan orpo kertoja Mikage tajuaa irrallisuutensa. Sen sijaan että murtuisi hän tekee siitä itselleen voiman: hän päättää itse, mitä haluaa, ja toteuttaa sen. Mikage haluaa perheen ja lieden lämpöä - ensimmäisen hän löytää opiskelutoverinsa Yuichin merkellisestä pienperheestä, jälkimmäisen intensiivisestä keittotaidon opiskelusta.

Mikage soveltaa naiseutta itsenäisesti mutta romanttisesti, modernisti mutta perinteitä unohtamatta. Hän toteaa lakonisesti, ettei osaa elää kuin oikeat naiset, "onnellista elämää".

Hän rakastaa Yuichia ja **kärsii välillä kuin nuori Werther**. Hän valmistaa pojalle omaperäisen rakkaudenaterian: sekoituksen klassisia lajeja ja roskaruokaa.

Suvi Ahola, 1.4.1995, Helsingin Sanomat (Banana Yoshimoton romaanin Kitchen arvostelu)

5.

Teatteri. Baktruppen Light Metal Band KokoTeatterissa.

Kevyttä metallia, raskasta asiaa

Ääntä riitti ainakin keskiviikon rouheisessa ja innolla tehdyssä esityksessä, jonka lävyytti KokoTeatterin lavalle norjalainen performanssiryhmä Baktruppen. Se on harjoittanut häiriköintiä jo vuodesta 1986. Kuullaan tunnin ajan huumaavaa kolinaa, kilinää, huutoa ja epäviireistä soittoa itse keksityin soittimin.

Kun Light Metal Bandin viiden haarniskoihin pukeutuneen henkilön sotisopia katsoo tarkemmin, erottaa oluttölkkejä, haarukoita, kattiloita. Puvut muodostavat lavastuksen itsessään: rönsyilevä kattaus talouskriisin takapihoilta.

Parasta kokonaisuudessa on keveys, siihen viittaa nimikin. Esiintyjien asut ovat kapitalismin haarniskoja, joihin ihmiset pukevat itsensä joka päivä, koska elämä vietetään kuluttamisen taistelutantereella.

Esitystä hallitsee vahva, **kafkamainen tunnelma**, johon nykyinen taloustilanne on maailman syössyt. Light Metal Band etenee osin lastensadun opettavaisella logiikalla. Perusidean ryhmä sai esitykseensä tutustuessaan Maltalla moderniin rahapajaan ja ritareiden haarniskoihin.

Valmistui esitys, jossa mietitään, mistä arvo syntyy. Suurin osa rahan arvosta ei koostu muusta kuin mielikuvista. Ne jäsentyvät kulttuurisidonnaisesti: saksalaiselle esitys tarkoittaa muuta kuin vietnamilaiselle. Kenen kieltä raha - tai performanssi, jossa kerrotaan rahasta - puhuu? Light Metal Band tarvitsisi klubin ilmavuutta ja stimulanssia yleisöstä, jotta se toimisi loistavasti. Nyt tulos on ihan ok.

Maria Säkö, Helsingin Sanomat, 20.11.2009

Lähde:

<http://www.hs.fi/kulttuuri/teatteri/artikkeli/Kevyttä+metallia+raskasta+asiaa/HS20091120SI1KU04m76>

6.

Renessanssi-ihminen?

Muusikko, näyttelijä, vaatesuunnittelija, kirjailija ja ohjaaja. Mutta kuinka hyvä?

Madonna on mittavan musiikillisen uransa ohella tehnyt taidetta monella muullakin alalla.

Esiinnyttyään ohjaajamiehensä Guy Ritchien elokuvassa Haaksirikkoituneet, Madonna lupasi ettei enää koskaan näyttele.

Ohjaamisesta ja käsikirjoittamisesta hän ei puhunut mitään. Niinpä rouvan ohjaama ja osittain käsikirjoittama *Filth and Wisdom* -elokuva sai ensi-iltansa Berliinin elokuvajuhlilla kuluvan vuoden helmikuussa ja se tulee teattereihin Suomessa marraskuussa. Ennakkoon elokuvasta päästään nauttimaan *Rakkautta & Anarkiaa* -festivaalilla.

Vaikka kriitikot eivät filmiä ylistäneet, yleisö villiintyi. Madonnan esikoisohjauksen sanotaan lyöneen laudalta Berliinissä monet "tekotaiteelliset" tuotokset. Pääosaan Madonna pyysi itse folkpunkyhtye Gogol Bordellon (suomeksi siis Gogol-bordelli) ukrainalaissyntyisen johtohahmon Eugene Hützin, jonka mustalais-punk-lookin muuten väitetään inspiroineen Guccin tämän syksyn miesten malliston. Hützin roolihahmo elokuvassa muistuttaa Hützia itseään, sillä erolla että oikeassa elämässä hän ei pukeudu naiseksi. Ja tietenkin Gogol Bordello tekee leffassa cameo-roolin Hützin bändinä.

Draamaksi, komediaksi, musikaaliksi ja rakkauselokuvaksi luonnehditun leffan soundtrack on Madonnaa ja Gogol Bordelloa. Mukana on myös *Kummisetä III* -elokuvan loppukohtauksessa soiva Pietro Mascagnin vuonna 1890 ensi-iltansa saanut ooppera *Cavalleria Rusticana*.

Näin huikeisiin taiteellisiin kokeiluihin yltävän ihmisen täytyy olla joko huippulahjakas tai totaalisen itsekritiikitön. Me päätimme selvittää moniosajaan todelliset taiteelliset lahjat.

Pyysimme neljää eri alan ammattilaista arvioimaan Madonnan taitoja vaatesuunnittelijana (*Madonna* -kokoelma H&M:lle keväältä 2007), näyttelijänä (*Haaksirikkoutuneet*-elokuva vuodelta 2002), laulajana (*Hard Candy* -levy keväältä 2008) ja lastenkirjailijana (*Englantilaiset ruusut* -kirja vuodelta 2003).

Pirita Tiusanen, *City*-lehti, nro 18/2008

Lähde: <http://www.city.fi/artikkeli/Renessanssi-ihminen/2795/>

Tehtävät on laatinut Irene Bonsdorff ja Minna Harmanen